

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

DEVELOPMENT OF SPEAKING SKILLS IN THE PROCESS OF LEARNING POLISH AS A FOREIGN LANGUAGE IN GENERAL SECONDARY EDUCATION

У статті розглянуто особливості формування мовленнєвих навичок у процесі вивчення польської мови як іноземної. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі міжкультурної комунікації, активізацією освітньої та академічної мобільності, а також підвищенням інтересу до вивчення польської мови серед українських учнів. У сучасному освітньому середовищі важливим завданням є розвиток умінь усного мовлення, що забезпечують здатність ефективно використовувати іноземну мову в різних комунікативних ситуаціях.

Метою статті є аналіз методичних засобів формування мовленнєвих навичок під час вивчення польської мови як іноземної та визначення ефективних форм організації навчальної діяльності учнів. Методологічну основу дослідження становлять положення сучасної лінгводидактики, теорії комунікативного навчання іноземних мов та компетентнісного підходу в освіті. У дослідженні використано методи аналізу та узагальнення наукових джерел, порівняльний та описовий методи.

У статті проаналізовано наукові підходи українських і польських дослідників до формування мовленнєвої компетентності під час навчання польської мови як іноземної. Розглянуто можливості використання різних методичних засобів, зокрема візуальних, аудитивних та аудіовізуальних матеріалів, а також інтерактивних форм роботи. Особливу увагу приділено використанню вправ на опис зображень, роботу з текстами, ситуаційні завдання, рольові ігри та інші комунікативно спрямовані вправи, які сприяють активізації мовленнєвої діяльності учнів.

Наголошено, що систематичне використання інтерактивних методів навчання, поєднане з тематичним розширенням словникового запасу та застосуванням автентичних матеріалів, сприяє розвитку монологічного й діалогічного мовлення, формуванню правильної вимови та підвищенню мотивації учнів до вивчення польської мови. Зроблено висновок, що комплексне використання різноманітних методичних засобів і форм організації навчальної діяльності забезпечує ефективне формування мовленнєвих навичок та розвиток іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти.

Ключові слова: польська мова як іноземна, мовленнєві навички, комунікативна компе-

тентність, методика навчання іноземних мов, інтерактивні методи навчання, мовленнєва діяльність.

The article examines the peculiarities of developing speaking skills in the process of learning Polish as a foreign language. The relevance of the study is determined by the growing role of intercultural communication, the expansion of educational and academic mobility, and the increasing interest in learning the Polish language among Ukrainian students. In the modern educational environment, one of the key tasks is the development of speaking abilities that enable learners to use a foreign language effectively in various communicative situations.

The aim of the article is to analyze methodological tools for developing speaking skills in the process of learning Polish as a foreign language and to identify effective forms of organizing students' learning activities. The methodological basis of the research is grounded in modern linguodidactics, the communicative approach to foreign language teaching, and the competence-based approach in education. The research methods include analysis and generalization of scientific sources, as well as comparative and descriptive methods.

The article analyzes the scientific approaches of Ukrainian and Polish scholars to the development of speaking competence in the process of teaching Polish as a foreign language. Particular attention is paid to the use of various teaching tools, including visual, auditory, and audiovisual materials, as well as interactive teaching methods. The study highlights the effectiveness of activities such as picture description, text-based exercises, situational tasks, role-playing games, and other communicative exercises that stimulate students' speaking activity.

It is emphasized that the systematic use of interactive teaching methods combined with thematic vocabulary expansion and authentic materials contributes to the development of both monologic and dialogic speech, improves pronunciation skills, and increases students' motivation to learn Polish. The study concludes that the integrated use of diverse methodological tools and learning formats ensures effective development of speaking skills and the formation of foreign language communicative competence.

Key words: Polish as a foreign language, speaking skills, communicative competence, foreign language teaching methodology, interactive learning methods, speech activity.

УДК 378.147.091.313:004

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/93.2.2>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Манько Р.М.,

orcid.org/0000-0003-1004-9441

ст. викладач кафедри зарубіжної літератури та полоністики

Дрогобицького державного

педагогічного університету імені

Івана Франка

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Зміни в сучасному освітньому просторі відбуваються дуже швидко, відповідно й змінюються підходи до вивчення іноземних мов. Політична та економічна

динаміка зростання академічної мобільності та активні міжкультурні контакти підсилюють інтерес до вивчення польської мови. У таких умовах уже недостатньо вдаватися до вивчення слів й правил написання, а важливо вміти користуватися мовою в реальному спілкуванні. Саме

тому формування мовленнєвих навичок є особливо актуальним.

Навчання будь-якої іноземної мови має виходити за межі механічного відтворення. Створене в аудиторії середовище, наближене до живого спілкування, змушує діяти учнів по-іншому: вони пробують формулювати власні думки, реагують на співрозмовника, іноді помиляються – і це нормально. Так поступово з'являється мовленнєва свобода, а разом із нею й справжня комунікативна компетентність.

Окремо варто відзначити цифрові технології. Сьогодні вони не лише кольоровий додаток до заняття, а його природна частина. Відео, подкасти, інтерактивні платформи відкривають доступ до мови, якою говорять носії щодня. Таке занурення сприяє кращому відчуттю учнями інтонації, ритму і навіть настрою мовлення. Це робить процес навчання не лише ефективнішим, а й цікавішим.

Вивчення польської мови як іноземної – це завжди щось більше. Це знайомство з культурою, традиціями, способом життя населення. Адже мова «оживає» саме в контексті – у святах, історіях, постатях, які формують обличчя країни. Тому на заняттях важливо працювати з такими матеріалами. Вони допомагають учням не лише зрозуміти Польщу, а відчувати її. Саме в такому живому, насиченому середовищі природно розвивається мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування мовленнєвої компетентності під час вивчення польської мови як іноземної висвітлюється у працях українських і польських дослідників. Значний внесок у розвиток методики зробили Алла Кравчук [1], Єжи Ковалєвський [4], Анна Серетни та Ева Ліпінська [6], Ганна Коморовська [3], Владислав Міодунка [5] та інші. У їхніх дослідженнях розглянуто організацію навчального процесу, принципи формування іншомовної комунікативної компетентності та ефективні методичні засоби активізації мовлення.

Владислав Міодунка звертає увагу на труднощі початкового етапу навчання. Він підкреслює: «У навчанні польської мови як іноземної частою помилкою є те, що читання текстів супроводжують мовлення або ж його випереджують» [5, с. 83]. Ця думка наголошує на важливості правильного добору методичних засобів, які справді допомагають учням активно розвивати мовленнєві уміння.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча існує багато наукових праць, питання ефективного використання таких засобів усе ще потребує глибшого осмислення.

Поєднання візуальних, аудіовізуальних та інтерактивних вправ у навчанні польської мови ще не досліджене достатньо. Також мало вивчено, яким чином відео, подкасти та онлайн-платформи впливають на розвиток мовленнєвих навичок школярів.

Не вирішено й питання правильного розвитку вимови та інтонації разом із інтерактивними завданнями. Крім того, ефективність креативних вправ – переказів, «мовних ланцюжків» та ігор з розподілом ролей – для формування впевненості та самостійності учнів потребує більш детального аналізу.

Тому актуально шукати моделі, які дозволять поєднувати різні методичні засоби для розвитку усного мовлення та комунікативної компетентності школярів.

Мета цієї статті – проаналізувати методичні засоби формування мовленнєвих навичок у процесі вивчення польської мови як іноземної та визначити ті форми роботи, які найбільше, на наш погляд, сприяють активізації мовленнєвої діяльності учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування мовленнєвих навичок – одне з головних завдань під час вивчення польської мови як іноземної.

На початку навчання мови дуже допомагають різні дидактичні засоби. Візуальні картинки, аудіо- та відеоматеріали роблять уроки цікавішими. Учні можуть не лише запам'ятовувати слова, а й відчувати їх у конкретних ситуаціях. Це допомагає говорити більш природно і легко.

Польські методисти Анна Серетни та Ева Ліпінська пропонують різні способи роботи з візуальними матеріалами [6]. Наприклад, учні можуть описувати фотографії або картинки, відповідати на запитання про зображене, порівнювати дві схожі ілюстрації. Можна також скласти розповідь за зображенням або виконати вправу «малюнкове доміно». У ній учні розставляють картинки в логічному порядку, а потім переказують історію усно. Такі завдання допомагають розвивати мовлення, мислення та комунікативні навички, а також стимулюють роботу в групі.

Одним із найважливіх моментів у навчанні мовлення є розвиток умінь говорити. Дослідники радять робити навчання поступовим: спочатку розширювати словниковий запас, а потім додавати нові слова, пов'язані з тим, що учні вже знають. Такий підхід допомагає не лише запам'ятовувати слова, а й почуватися впевнено під час спілкування [1, 3, 5].

Наприклад, після освоєння базових тем «Привітання» та «Розповідь про себе» можна додати лексику з теми «Моє хобі» (*ulubione zajęcia, czytanie książek, jazda na rowerze*), а згодом – «Сім'я» (*rodzice, brat, siostra, dziadkowie*) та «Шкільне життя» (*ulubiony przedmiot, nauczyciel, lekcja*). Такий підхід дозволяє побудувати лексичні блоки, які учні можуть поєднувати у власні висловлювання.

Для розвитку усного мовлення ефективними є вправи з запитаннями та відповідями, які

стимулюють побудову монологів. Наприклад, учням можна запропонувати відповісти на запитання: «*Jak masz na imię?*», «*Kim jesteś?*», «*Jakie jest twoje ulubione hobby?*» або створити розповідь за сценарієм: «*Zaprosiłaś znajomego na kolację. Jak przedstawisz go rodzicom?*» Такі вправи допомагають уникнути мовних пауз і формують впевненість у використанні нової лексики.

Корисними є завдання на опис предметів або картинок, де учні практикують узгодження іменників і прикметників, використання дієслів у різних часах та побудову повних речень. Наприклад, опис фотографії з парку із завданням придумати початок і продовження історії: «*Na zdjęciu widać dzieci bawiące się w piłkę. Jeden chłopiec kopie piłkę, a dziewczynka ją łapie*». Початок і продовження: «*Wcześniej dzieci przyszły do parku z rodzicami, a potem pójdą na lody*».

Порівняння двох схожих ілюстрацій розвиває уважність та аналітичне мислення: учні знаходять відмінності та обговорюють їх усно, використовуючи засвоєну лексику. Завдання на створення розповіді за зображенням сприяють розвитку креативного мислення та формуванню логічної послідовності висловлювань, адже учень має не лише описати події на картинці, а й вигадати початок та продовження історії.

Значну роль у розвитку мовленнєвих навичок відіграє робота з текстом. Читання та переказ тексту сприяють розширенню словникового запасу та формуванню навичок логічної побудови висловлювання. У підручниках Марії Мацькович для 5 класу до завдань з текстами входять запитання на розуміння прочитаного та виконання творчих усних завдань.

Ганна Коморовська рекомендує використовувати різні види переказу, наприклад суб'єктивний переказ від імені одного з героїв або переказ від імені предмета, що отримав «голос» [3, с. 201].

Підручник Марії Мацькович також пропонує креативні завдання після читання тексту, які можна адаптувати для усного мовлення: скласти діалог між героями після подій тексту, уявити продовження історії в іншому місці або часі, або переказати текст у формі замітки, інтерв'ю чи блогу головного героя.

Такі завдання роблять уроки більш цікавими. Учні вчаться не лише складати речення, а й логічно будувати свої думки. Вони свідомо використовують слова та граматику з тексту і пробують застосовувати їх у власному мовленні. Крім того, такі вправи стимулюють творче мислення та застосування польської мови в реальних ситуаціях. Це відповідає сучасному підходу в навчанні, коли головне – говорити й діяти мовою, а не лише знати правила.

Ще один важливий аспект формування мовленнєвих навичок – правильна вимова та інтонація.

Вони роблять мовлення зрозумілим і виразним. Для цього можна застосовувати різні вправи. Наприклад, аудіювання з повторенням (*sluchanie i powtarzanie*): учні слухають короткі тексти, діалоги або речення з підручників чи аудіо-додатків, а потім повторюють їх, намагаючись передати правильну інтонацію, наголос і ритм.

Наприклад, після прослуховування діалогів «*Przywitanie*» учні повторюють репліки, звертаючи увагу на висоту голосу та мелодику мови. Так вони тренують слух, вимову та природний ритм одночасно.

Фонетичні вправи (*ćwiczenia fonetyczne*) допомагають працювати з окремими звуками, складовими та інтонаційними моделями. Учні тренують складні для них звуки [j], [ż], [ń], [a], [ę] та правильний наголос у словах і реченнях. Для цього можна повторювати скоромовки або ритмічні віршики польською, що допомагає автоматизувати артикуляцію.

Підручник для 5 класу включає завдання на фонетику та артикуляцію. У кінці кожної теми є фонетично-орфографічні вправи, де учні працюють над правильною вимовою звуків, їх поєднанням із наголосом. Автори пропонують вправи на звучання приголосних [j], [ż], [ś], [ń]. Учні слухають аудіозаписи з підручника, де звучать слова *łódka*, *śnieg*, *koń*, і повторюють їх після диктора. Також вони можуть повторювати віршик: «*Siała baba mak. Nie wiedziała jak. Dziadek wiedział, Nie powiedział, A to było tak...*» [2, с. 39].

Важливим для формування мовленнєвої компетентності є розміщені у підручнику фрази з важкими комбінаціями приголосних. Наприклад: «*Przynieś trzy grzyby z brzegu rzeki*». Алла Кравчук пропонує виконати такі вправи:

Завдання 1. Proszę przeczytać, poprawno wymawiając a:

Jasno – jasną, ciemno – ciemną, szybko – szybko, miło – miłą, czysto – czystą, dużo – dużą;

Biało – białą, wysoko – wysoko;

Jak tu mało powietrza! – Spotkałam miłą dziewczynkę;

Mama – mamą – mamę, szkoła – szkołą – szkołą;

Z moją koleżanką. – Zaufaj koleżance. – Moja koleżanka [1, с. 234].

Завдання 2. Proszę przeczytać każdą frazę kilkakrotnie, za każdym razem nieco przyspieszając tempo wymowy:

Stół z powyłamywanymi nogami.

Król Karol kupił królowej Karolinie korale koloru koralowego.

Wstrząs wstrząsnął strzelistą kolumną.

Trzech Czechów szło Szczecina do Szczeczeszyna.

Czy rak trzyma szczypcami strzęp szczawiu czy trzy części trzciny?[1, с. 234].

Подамо приклади ситуаційних і комунікативних вправ для розвитку комунікативної компетентності.

Запис власного мовлення (nagrywanie własnego głosu). Учні записують свої усні оповідання, перекази тексту або короткі діалоги на диктофон. Потім вони разом із учителем або самостійно слухають записи та аналізують помилки у вимові, наголосі та інтонації. Наприклад, учень може записати коротку розповідь про свій день або улюблене хобі, а потім порівняти свій запис із аудіо з підручника або зразком вчителя.

Робота в парах (praca w parach). Цей метод дуже ефективний для розвитку усного мовлення та інтонації. Учні виконують завдання разом із партнером, працюючи над діалогами. Вони звертають увагу на правильну вимову, інтонаційні моделі, ритм і природні паузи. Так вони відтворюють живу мовну ситуацію та тренуються спілкуватися природніше.

Наприклад, під час виконання діалогів із тем «*Zaproszenie na przyjęcie*» (Запрошення на святкування) або «*Rozmowa w sklepie*» (Розмова в магазині) учні не лише повторюють готові фрази. Вони вчаться адаптувати мовлення до конкретної ситуації: додають власні репліки, змінюють роль персонажа або трохи змінюють ситуацію. При цьому важливо зберігати правильну інтонацію та природну послідовність речень.

Ігри з розподілом ролей допомагають учням зануритися в реальні мовні ситуації. Вони розвивають впевненість у спілкуванні та вміння швидко реагувати на мовні сигнали. Такі завдання заохочують творче використання слів і конструкцій, допомагають розширити словниковий запас і відчувати ритм та мелодику польської мови.

Робота в парах також допомагає учням краще спілкуватися та працювати разом. Вони вчаться уважно слухати партнера, підтримувати діалог і підлаштовувати свої висловлювання під ситуацію.

Інтонаційні вправи з текстами пісень або віршів (ćwiczenia intonacyjne z tekstami piosenek i wierszy). Читання або спів коротких пісень і віршів допомагає учням природно відчувати мелодику мови та емоційне забарвлення висловлювань. Такі вправи сприяють одночасному розвитку правильної вимови, гнучкої інтонації та впевненості у мовленні. Вони також тренують слух, артикуляцію та загальні навички усного мовлення.

Використання аудіовізуальних матеріалів. Дуже корисно застосовувати навчальні відео, фрагменти фільмів, телепередач або подкастів польською мовою. Після перегляду таких матеріалів учитель може запропонувати різні завдання: відповісти на запитання про зміст, коротко переказати побачене, описати персонажів або висловити власну думку про події. Такі вправи допомагають розвивати як сприймання мови, так і вміння говорити.

Розповідь за картинкою (opowiadanie na podstawie obrazka). Ця вправа допомагає розвивати описові навички та вчитися будувати повні речення. Учні отримують картинку або серію зображень і розповідають, що на них відбувається. Вони можуть вигадати продовження подій.

Такі завдання активізують словниковий запас, стимулюють творче мислення і формують навички логічного та структурованого мовлення.

Вчитель може ставити допоміжні запитання: «*Co widzisz na obrazku?*», «*Co wydarzyło się wcześniej?*», «*Co może zdarzyć się później?*»

Завдання можна ускладнити, додавши обмеження. Наприклад, учні можуть використати не менше 5 нових слів або побудувати речення за граматичною структурою «*Kiedy... to...*».

Ігри з розподілом ролей (gry i zabawy w role). Ці ігри допомагають учням застосовувати мову у простих життєвих ситуаціях. Наприклад, пара учнів може розіграти сценку в магазині: один – продавець, другий – покупець.

Вправу можна ускладнити, додаючи «неочікувані ситуації». Наприклад, продавець запізнюється або друг забув свій рюкзак. Учні повинні реагувати мовою на зміни у ситуації. Вправу можна ускладнити, додаючи «неочікувані ситуації». Наприклад, продавець запізнюється або друг забув свій рюкзак. Учні повинні реагувати мовою на зміни у ситуації.

Використання готових фраз і типових діалогів допомагає розвивати комунікативні навички і впевненість у спілкуванні. Наприклад: «*Kupujesz książkę w księgarni. Jak poprosisz o wybraną książkę? Jak zapłacisz?*», «*Spotykasz nowego kolegę w szkole. Jak się przedstawisz i zapytasz o hobby?*». Інші приклади ситуації: знайомство з новим другом, запрошення до гри або опис сімейної ситуації.

Мовна ланцюжок-історія (łańcuchowa opowieść). Ця вправа розвиває послідовне та зв'язне мовлення. Один учень починає речення, наприклад: «*Wczoraj poszedłem do parku i...*», а наступний учень продовжує історію, додаючи власну деталь. Така робота стимулює логічне мислення, розширює словниковий запас і розвиває вміння використовувати повні речення в усному мовленні. Щоб зробити завдання складнішим, можна ввести обов'язкове використання нових слів або граматичних конструкцій.

Інтерв'ю з другом (wywiad z kolegą). Учні працюють у парах: один ставить запитання, інший відповідає, потім ролі міняються. Використання типових питань («*Jak masz na imię?*», «*Co lubisz robić w wolnym czasie?*») дозволяє формувати навички побудови діалогу та тренує вживання тематично пов'язаної лексики. Завдання ускладнюється введенням питань про улюблені предмети, хобі, святкові події, з використанням «*Чому?*» та «*Як?*» для розвитку причинно-наслідкових зв'язків у мовленні.

Міні-дебати (mini-debaty). Мета вправи – навчити учнів аргументувати власну думку, висловлювати погодження або незгоду, формулювати повні речення. Клас ділиться на групи, які обстоюють певну позицію на задану тему, наприклад: «*Czy lepiej uczyć się języka polskiego w szkole czy w domu?*» або «*Czy zwierzęta są lepszymi przyjaciółmi niż ludzie?*». Ускладнення вправи: учні повинні навести 2–3 аргументи, потім відповісти на заперечення іншої групи.

Така вправа розвиває критичне мислення, вміння логічно будувати висловлювання та сприяє комунікативній активності.

Мовні завдання з предметами (mówienie z rekwizytami). Учням пропонується описати реальний предмет або іграшку, розповісти його історію або вигадати казку про нього. Це допомагає розширювати словниковий запас, розвивати описові навички та формувати вміння будувати зв'язні висловлювання.

Використання цих вправ – від опису зображень і простих діалогів до міні-дебатів та переказів текстів – допомагає поступово формувати мовленнєву компетентність учнів. Кожна вправа розвиває певний аспект мовлення: словниковий запас, граматику, інтонацію, логіку висловлювання та впевненість у спілкуванні. Системне використання цих методичних засобів разом з інтерактивними та аудіовізуальними матеріалами робить навчання польської мови як іноземної більш ефективним.

Висновки. Формування мовленнєвих навичок під час вивчення польської мови як

іноземної – складний і багатокомпонентний процес. Він потребує системного використання різних методичних засобів.

Ефективність розвитку мовленнєвих компетентностей багато в чому залежить від використання візуальних, аудіо- та аудіовізуальних матеріалів. Важливими є ситуаційні та комунікативні вправи, робота з текстами та інтерактивні методи навчання.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням можливостей застосування цифрових освітніх технологій і мультимедійних ресурсів для розвитку мовленнєвої компетентності під час вивчення польської мови як іноземної.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кравчук А. Методика навчання польської мови як іноземної : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 256 с.
2. Мацькович М., Цесельська-Мусамер Р., Квятковська К. Польська мова : (1-й рік навчання, друга іноземна) : підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (з аудіосупроводом). Чернівці : Букрек, 2023. 128 с.
3. Komorowska H. Metodyka nauczania języków obcych. Warszawa : Fraszka Edukacyjna, 2005. 344 s.
4. Kowalewski J. Nauczanie języka polskiego jako obcego w praktyce dydaktycznej. Warszawa : PWN, 2010. 198 s.
5. Miodunka W. Wprowadzenie do glottodydaktyki polonistycznej. Kraków : Universitas, 2006. 328 s.
6. Seretny A., Lipińska E. ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego. Kraków : Universitas, 2005. 284 s.

Дата першого надходження статті до видання: 29.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.05.2026